

19.YY. SONU ve 20.YY BAŞINDA KADIN RESSAMLARIMIZ Deniz BAYAV¹

Özet:19.yy.da başlayan batılılaşma hareketleri ile ülkemizin pek çok alanında gelişmeler yaşanmıştır. Cumhuriyet'e giden yolda eğitim ve kadınların sosyal hakları konusunda önemli adımlar atılmıştır. Eğitim düzeyi yükselen kadınlar buna paralel olarak sanatla da ilgilenmeye başlamışlardır. Kadın sanatçılarımızın çoğu üst düzey görevlere sahip, eğitilmiş bir aileden gelmektedirler. Kimileri sanatçılardan özel dersler alarak, kimileri de daha geç dönemde açılan Sanayi-Nefise Mektebi'nde eğitim görerek resim çalışmışlardır. Manzara, natüremort, nü, portre, otopotre konularında çalışan sanatçılar natüralist, empresyonist, kübist ve expresif tarzda eserler üretmişlerdir. Cumhuriyet rejiminin getirdiği ortamda bu faaliyetler hız kazanmış ve kadınlar diğer tüm alanlarda olduğu gibi resim sanatında da adlarından ve varlıklarından söz ettirmişlerdir. Naciye Tevfik Biren, Celile Hikmet, Müfide Kadri gibi ressamlarla başlayan bu süreç, 19.yy. sonu-20. yy. başında sayıları gittikçe artan ve bu araştırmanın konusunu teşkil eden kadın sanatçılarımızla hız kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Batılılaşma, kadın, sanatçı, İnas Sanayi-i Nefise Mektebi, eğitim.

OUR FEMALE ARTISTS in LATE 19th'S and EARLY 20th'S

Abstract:Our country has experienced many developments with westernization movements which started in 19th century. On the way to Republic significant forward steps had taken in education and social rights of women. Parallel to increasing level of their education, they also started to be interested in art. Many of our female artists were of educated families with top- ranked positions. Some of the artists had practiced art by taking private lessons, and some had been trained at İnas Fine Art's School which was founded in a late period. Female artists created their landscape, still life, nudes, and portraits, self-portrait themes with naturalistic, impressionist, cubist and expressionist styles. By the atmosphere of Republic these activities gained speed and women made themselves approved in art as well as all other areas. This process which had started with such artists Naciye Tevfik Biren, Celile Hikmet, Müfide Kadri, gained speed by the increasing of female artists in late 19th's and early 20th's that constitute the subject of this research.

Keywords: Westernization, woman, artist, İnas Fine Art's School, education.

GİRİŞ

Toplumların gelişmesinde eğitimin rolü tartışmasız ilk planda yer alır. Eğitim sayesinde ki toplumu oluşturan bireyler bu ortamda gelişebilir, özgürleşebilir, kendini ifade edebilir, sanatsal ve bilimsel üretim gerçekleştirebilir. Bu nedenledir ki 19.yy. da başlayan batılılaşma çabalarının ilk yeşerdiği yer askeri kurumlar ve eğitim alanları olmuştur. Eğitimin sunduğu olanaklar sayesinde ülkemiz resim sanatı da hak ettiği yere ve ilgili kurum-kuruluşlarına sahip olabilmıştır. Askeri okullarda verilen resim dersleri ile asker ressamlar kuşağı, yabancı ressamların verdiği özel dersler sayesinde ve açılan İnas Sanayi ve Sanayi-i Nefise Mektepleri ile sanatçılarımız yetişmiştir.

Modern yaşamda eğitimle birlikte toplumun önemli bir kısmını oluşturan kadınların da sosyal bir varlık olarak eğitim, sanat ve bilimde varlığı önemsenerek bu konuda adımlar atılmıştır. Batılılaşma döneminin başlarında eğitim ve sağlık sektöründe sosyal bir varlık olarak kendini kanıtlayan kadınlar sanat eğitimi veren kurumlarda eğitim alma olanaklarının sağlanması ile ya da özel dersler almak suretiyle sanatsal birikimlerini oluşturmuşlar ve ülkemiz sanat hayatına atılmışlardır.

Yeni yeşermekte olan Cumhuriyet idealleri doğrultusunda sanat da ileriye-aydınlığa dönük olmalı ve gelişimine hız kazandırmalıydı. Bu ideali tam manası ile yüreğinde hisseden kadın sanatçılarımız yaratıları ile batılılaşma dönemindeki aydınlanma sürecine büyük katkılarda bulunmuşlardır. Bu süreç, ayrıntılı incelemeye değer, kadın sanatçılar için hem sıkıntılı hem de özveri gerektiren bir dönem olmuştur.

¹ Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü

BATILILAŞMA DÖNEMİNDE VE DÖNEMİN SANAT ORTAMINDA TÜRK KADINI

Kadının sanata katılımı aslında kadının sosyal yaşama katılımıyla mümkün olabilmektedir. Savaş yıllarında erkeğin savaşa gitmesiyle pek çok işi yüklenen kadınlar savaşın hemen arkasında ağır görevler üstlenmiştir. Bu dönemde hastabakıcılık ve öğretmenlik kursları açılarak kadının sosyal yaşama adapte olması sağlanmıştır. Tanzimat sonrası açılan okullar ve yayınlanan dergiler, kurulan dernekler kadınların özgürleşmesi yolundaki önemli adımlardır. Örgün eğitime kız öğrencilerin kabulü 1869 yılında çıkan Umumiye Nizannamesi ile gerçekleştirilmiştir.

Bu dönemin genel yapısına bakarsak, Osmanlı'nın yenilgiler sonrasında güç kaybetmesi ile gözlerin batıya çevrildiğini, değişim ve arayış hareketlerinin başladığını görürüz. Osmanlı Batılılaşması Lâle Devri (1718–1730) ile başlar. 3.Selim (1761–1808) ve 2. Mahmut (1785–1839) dönemlerinde yenileşme hareketleri hız kazanmıştır. Bu dönemde Avrupa ülkelerine elçiler gönderilmiş, ordunun yenileştirilmesi gayretleri gösterilmiştir.

1795 yılında kurulan Mühendishane-i Berri-i Hümayun ve 1773 yılında kurulan Mühendishane-i Bahri Hümayun programlarına ilk kez resim dersi konmuştur. Bu dersler, askeri gereksinimler için desen ve perspektif ağırlıklı gerçekleştirilmiş ve yabancı hocalar tarafından yürütülmüştür. Bu okullarda yetişen sanatçıların eserlerinde mimari yapılar ve manzara çalışmaları geniş yer kaplar. Osmanlı yetenekli öğrencileri Avrupa'ya göndererek dönüşte Harbiye gibi okullarda sanat öğretimi görevine atıyordu. İlk öğrenci grubu 1829 yılında yollanmıştır. Primitifler de fotoğraflardan yararlanarak cami, saray bahçesi gibi konular üzerinde çalışmışlardır.

1839'da Tanzimat Fermanı ilan edilmiş, 1876 da Meşrutiyet'in ilanı ile ilk anayasa olan Kanuni Esasi'nin ilan edilmiştir. *1850'den sonra ülkemizde sanat alanında arka arkaya önemli tarihi gelişmeler görülmüyor...1853'ten itibaren ilkökul çağındaki çocuklara, başarısız da olsa, sanat dersi veriliyor. Sultan II. Mahmut ... kendi portre resimlerini şatafatlı eğlenceler eşliğinde resmi dairelerin duvarlarına astırıyor.*(Güzelhan, 2005, 44)

İlk kız rüşdiyesinin açılışı (1859) kabul edilmekte, sebep olarak da ders programında "nakış" dersinin varlığı gösterilmektedir. (Kurnaz, 1991: 20) Darülmuallimat (kız öğretmen okulu) ise 1870 yılında açılmıştır. *"1869'da yayınlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile eğitim tamamen Batı örneğinde bir sisteme geçmiştir. Bir yandan Batı tipi askeri teşkilatlanma sürdürülürken, diğer yandan da hukuk, sanat ve edebiyat alanlarında Avrupa kültürleri yönünde yenileşmeler başlamıştır.*(Ergün, 2009)

19. yy.ın ikinci yarısında Maarif Nazırı Abdurrahman Sami Paşa ile Sadrazam Saffet Paşa kızlar için okullar açtırmışlardır. Çok sayıda kadın sanatçıların da üyesi bulunduğu yabancıların kurduğu Elifba (Club' de l'ABC) adlı kulüp 1880-1882 yılları arasında sergiler düzenlemiştir.

1883'de Sanayi-i Nefise'nin eğitime başlaması ile sanatın gelişimi ivme kazanmıştır. 1916'da başlayan Galatasaray Sergileri bu ortamın ürünüdür. Son Osmanlı halifesi Abdülmecit Efendi de (1868-1944) resim sanatına ilgi duymuştur. Kendisi resim cemiyeti başkanlığı ve ressamlık yapmıştır.

1913 yılında tedrisat kanunu çıkarılır ve yurt çapında kız rüştiyeleri açılır. 1914 yılında darülfünuna (üniversiteye) kız öğrenci alınmaya başlanır. 1926'da şeriatın kaldırılmasıyla kabul edilen medeni kanun ile kadın erkek arasındaki eşitsizlik giderilir. Kadınlara; 1930 yılında belediye seçimlerinde seçme, 1935'de genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı verilir.

Birinci Dünya Savaşı'nda Türk kadını, eskiden beri kendisini çember içine almış yapay her toplum yasasını yararak kendine düşen görevi fazlasıyla yerine getirir. 1919–1923 Türk Kurtuluş Savaşı'nda ise bizzat cephede savaşa katılır. Cumhuriyet'in kurulması ile kadın hakları Tanzimat'taki gibi sosyal reformların önemli bir bölümü olarak ele alınır.(Doğramacı, 1989: 11) Kadınların haklarını savunan ve bilinçlenmesini sağlayan pek çok yaygın da çıkarılmıştır. *Mehasin (1908), Kadın Bahçesi ve Kadın Dünyası (1912), Kadın Duygusu, Kadın Âlemi ve Kadınlık (1913), Kadın Hayatı (1918) kadın sesini duyuran etkili yayınlar olmuştur.*(Doğramacı, 1989: 135) 1800'lerin sonu ile 1900'lerin başında yetişen kadın sanatçılarımız yabancı dil bilen, yurt dışından gelen öğretmenlerden ders almış, ilerici kadınlardır.

Resme ilgi duyan tüm kadın sanatçılarımızın ortak özelliği kültür ve birikim sahibi üst düzey kişilerin çocukları olmalarıdır. Özellikle Osmanlı'nın son dönemlerinde sarayın batılılaşma idealleri doğrultusunda bir yaşam tarzını seçen aileler arasında güzel sanatlar eğitimi önem kazanmıştır. Esas olarak sanat, oluşturulmak istenen salon kadını

imajı için bir maharet alanıdır. Ancak yetişen kadın sanatçılarımız; sanatı, imaj boyutundan çıkararak; Mihri Müşfik Hanım örneğinde olduğu gibi onu, yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline getirmişlerdir.

Türkiye için sorun, çağdaş olmayı başarmakla ilgilidir. Çağdaş sanat akımlarının oluşumuna neden olan kültürel ve düşünsel alt yapı ile yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin koşulları çakışmaktadır. (Yaman, 1996: 29) Bu amaçla her alanda olduğu gibi sanat alanında da atılımlar gerçekleştirilmiştir. 1914'de İnas Sanayi-i Nefise Mektebi açılmış, kız öğrencilere resim ve heykel dersleri verilmeye başlanmıştır. Esas olarak dünya ölçeğinde kadının sanatçı olarak konumunun gelişmesi Türkiye'dekinden çok farklı değildir. Bu ölçekte de kadının sanat eğitimi kurumları içinde yer alma süreci yavaş gelişmiştir. 17. yüzyılda (sırasıyla Roma, Paris, Londra ve Nürnberg'de) sanat akademileri kurulmaya başlanmıştır. Ancak kadınların kabulü çabuk gerçekleşmemiştir. *Paris Akademisi 17. yüzyıl sonlarında kadınlara açılacak, ancak hemen 1706'da bu uygulamaya son verilecektir. İngiliz Kraliyet Akademisi iki kurucu kadın üye ile 1768'de açılmasına karşın kadınların bu okullara giriş hakkı yüzyıl boyunca kabul görmeyecektir...18. ve 19. yüzyıl boyunca, çıplak model karşısında yapılan etütler neden gösterilerek kadınlar Akademilere alınmayacaklardır.*(Giray, 1993: 41)

Ülkemizde kızların sanat eğitimi için kurulan İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'ne mekân olarak Beyazıt'taki Zeynep Hanım Konağı seçilmiştir. Bu okulun kuruluş tarihi erkek öğrencilerin sanat eğitimine atılmalarının 31 yıl gerisindedir. Bu tarihlerde I. Dünya Savaşı yaşanmaktadır ve Sultan Reşat Dönemi'dir. Ömer Bey, Mihri Müşfik Hanım, Sami Boyar ve İbrahim Feyhaman okulun eğitim kadrosunu oluşturmuştur. *Okula ilk yıl 6'sı azınlıklardan olmak üzere 33 öğrenci alındı. Türk kızları okula çarşafı ve başörtülü olarak, gayrimüslümler şapkalı veya başları açık olarak devam ederlerdi.* (Toros, 1988: 42)

Sene 1915'ti...Mihri Müşfik, İstanbul'daki Güzel Sanatlar Kız Okulu'nun resim öğretmeni idi. Müfide Kadri'nin ölümünün üzerinden üç yıl geçmiş...Nazlı Ecevit resim okulunun kapısını o sene aralamıştı. Kendisinden önce pek çok kız daha geçmişti aynı kapıdan; onlar arasında Belkıs Mustafa da vardı. Fahr El Nisa Zeyd, Nazlı Ecevit ile aynı zamanda öğrenmişti çizgiyle rengin başdöndürücü arkadaşlığını ve yol göstermişti onlara Mihri'nin, Müfide'nin ve Celile'nin tabloları.(Güzel, 2003: 16)

İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'ne ilk başvuran kişi Müzdan Sait Hanım'dır. *Sanayi-i Nefise Mektebi'nin 2. No.lu talebesi Muide Esat Hanımdı. Ünlü göz doktoru Prof. Esat Paşa'nın kızıydı. Okulun 3. No.lu öğrencisi Belkıs Mustafa, aynı zamanda, ilk diploma alan Türk kızdır...4. No.lu öğrencisi Nazire Hanımdı.*(Toros, 1988: 44) İnas Sanayi-i Nefise'nin ilk mezunları Nazlı Ecevit, Aliye Berger, Güzide Duran, Fahrunnisa Zeid'dir. İlk yıl yalnızca resim bölümü bulunan okul, ikinci yıl heykel eğitimi de vermeye başlamıştır. *Mihri Hanım, olağanüstü girişkenliği ile atölyeye kadınlar hamamundan model getiriyor, bu konuda çekingen olan Türk hanımların yerine, daha cüretkâr olabilen Rum ve Ermeni hanımları ikna edebiliyordu. Çıplak erkek model sorununu, Arkeoloji Müzesi'ndeki torsoları kullanarak çözümlenmeye çalıştığı biliniyor.* (Tansuğ, 1999: 137) Okulun öğrencileri yaz aylarında öğretmenlerinin gözetiminde, *Gülhane Parkı, Üsküdar, Köprüaltı ya da Topkapı Sarayı'nda peyzaj çalışmaları yaparlar.* (Giray, 1993: 43) Okulun müdürlüğünü bir süre Mihri Müşfik, onun İtalya'ya gitmesinin ardından Ömer Adil yürütmüştür. Feyhaman Duran da atölye derslerini sürdürmüştür. İnas Sanayi-i Nefise Mektebi Türk sanat hayatında önemli yere sahip olacak kadın sanatçıların yetişmesinde çok önemli bir kurum olmuştur. 1926 yılında kız ve erkek öğrenciler bir arada eğitim görecekları Sanayi-i Nefise çatısı altında birleşirken İnas Sanayi-i Nefise görevini tamamlamıştır.

Kadınların fırça ile tanışması 19. yy.sonu ve 20.yy.ın ilk yarlarına denk gelir. Kadın ressamlarımız da bu ortamda yeşermeye başlamıştır. Atatürk'ten güç alan Türk kadını her alanda kendini yenilemiş ve göstermiştir. Yüzyılın ortalarına doğru kadın sanatçıların sayısında artış olmuş, son dönemlerde iletişim olanaklarının gelişmesiyle kadın sanatçılarımız da günümüz sanatını takip ederek çağdaş eserlere imza atmışlardır.

BATILILAŞMA DÖNEMİNDE KADIN RESSAMLARIMIZ

Osmanlı'nın son dönemlerinde batılılaşmanın getirdiği ortamda sanatsal gelişim ivme kazanmış, kadınlara sunulan hak ve imkânlar sayesinde ülkemiz resim hayatına katkıda bulunacak olan kıymetli kadın sanatçıları yetişmiştir. Yaşam öyküleri ve sanatları ile ele alınan kadın sanatçılarımız doğum tarihinin önceliğine göre listelenerek incelenmiştir.

Naciye Tefkik Biren (1878-1960)

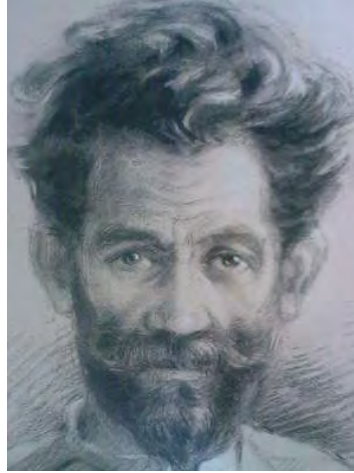
Saygın bir devlet adamı olan Tefkik Hamdi Bey ile evli olan Naciye Hanım portre ve çiçek resimleri üzerine çalışmış bir sanatçıdır. Kızı Meliha (Zafir) Yenerden ise resim, müzik ve şiir gibi güzel sanatların pek çok alanıyla ilgilenmiştir.

Tam adı Emine Naciye Neyyal Tefkik (Biren) olan bu hanımın eşi önemli kentlerde valilik yapmış, nihayet Son Osmanlı Kabi-nesf'inde maliye bakanı sıfatıyla görev almış bir Osmanlı centilmeniydi. Onun sayesinde İmparatorluğu diyar diyar dolaşan, resim yapmaya meraklı, devrine göre oldukça modern bir kadın olan Emine Neyyal Hanım, İtalyan ressam Salvatore Valery'den resim dersi almıştı. Emine Hanım yaşlandıkça resimden daha çok hatıralarını yazmaya önem verdi. Ama resimleri de otoritelerce beğenildi ve adı halen "öncü kadın ressamlar" arasında

anılmaktadır. (http://94.75.233.25/writer_2007_index.php?category_code=1187091979&news_code=1174734238&year=2007&month=03&day=24, 2009)

Celile Hikmet (1883-1956)

İstanbul'da doğan sanatçı ilk resim eğitimini ailesinin de saraya yakınlığı sayesinde saray ressamı Fausto Zonaro'dan almıştır. Babası Enver Paşa, bu sıralarda Sultan II. Abdülhamit'in yaverliğini yapmaktadır. Dedesi Mahmut Celalettin Paşa ise daha sonradan Türk tebasına geçmiş bir Polonyalı'dır. (Erten, <http://lebriz.com/pages/lis.asp?lang=TR§ionID=9&articleID=380&bhcp=1>, 2009) Anne tarafının kökleri de Almanya'ya dayanır.

İleriki dönem çalışmalarını Roma ve Paris'te sürdüren Hikmet, daha çok nü ve portreler çalışmıştır. Hamamda çıplaklar en sevdiği konulardandır. *Celile Hanımın en güzel portreleri, aile çevresiyle ilgili olanlardır. Annesi Leyla Hanımın portresi müzededir. Kendi portresiyle, oğlunun, torununun, yeğeninin portreleri, başarılı eserleri arasında yer alır.* (Toros, 1988: 30)

Pastel renkler ağırlıkta çalışır. Nazım Hikmet'in annesi olan sanatçı I. Dünya Savaşı bitiminde Berlin'de resim çalışmaya gider. Ölmeden önce görme yeteneğini kaybeden sanatçı İstanbul'da yaşama veda etmiştir.

Resim 1: Celile Hikmet, Samih Rifat Bey, 1922

Mihri (Rasim) Müşfik (1886-1954)

İstanbul'da doğan sanatçı ilk resim derslerini Zonaro'dan almıştır. Ünlü Tıbbiye Nazırı Rasim Paşa'nın kızı olan Mihri Hanım, Saltanat Dönemi'nin o dar görüşü içinden kendini sıyrıp Avrupa'da sanat eğitimine gidebilmiştir.

Fransız elçisinin eşinden aldığı sahte pasaportla Roma'ya kaçan sanatçı Roma'dan sonra Paris'te çalışmalarına devam etmiştir. Burada sanatçıların yoğun olarak yaşadığı yer olan Montparnasse'a yerleşmiştir. Bir odasını kiraya verdiği evinde resim çalışmalarını sürdürmüştür. Evinde kiracısı olarak kalan Müşfik Selami ile birliktelikleri evlilikle

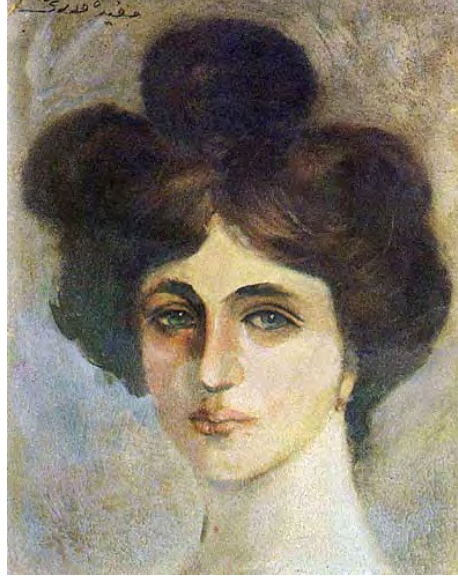
tamamlanmış ve Müşfik soyadını almıştır. Mihri Hanım'ın 1913 yılında İstanbul Kız Öğretmen Okulu resim öğretmenliğine atanmasıyla ülkeye dönmüşlerdir. Yurda dönen çiftin beraberlikleri 1922 yılında Mihri Hanım'ın tekrar yurttan kaçmasıyla sona ermiştir. Ülkeden ayrılışından önce sanatçının ülkemiz sanat eğitimine katkıları olmuştur.

Maliye Nazırı Cavit Bey... İttihat ve Terakki Hükümeti tarafından batıya dönük bir eğitim sistemi uygulanırken, böylesine yetenekli bir kadından yararlanmanın gereğini, bir telgrafla Maarif Nazırına önerdi. Bu suretle Mihri Hanım, İstanbul (Darülmüallimat) Kız Öğretmen Okulu Resim Öğretmenliğine atandı. (Toroş, 1988: 13) Daha sonra İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'nde görev alan Müşfik ilk kez çıplak model kullanmış, yarışma ve sergi gibi etkinlikler düzenlemiştir. Öğrencilerine açık havada ve modelden resimler çalştırmıştır.

Atatürk'ü yaptığı portresini bizzat kendisine Çankaya köşkü'ne giderek vermiştir... Türkiye'de 32, İtalya'da 36, Fransa'da 23 ve Amerika'da 60'ı aşan 150 adet tablosu kayda alınmıştır. (http://www.istkadinressamlar.com/tr/Mihri_Musfik_Hanim_Eserleri.aspx, 2009) Dönemin Yugoslavya kralına armağan edilen mareşal olarak resmettiği Atatürk resmi bugün kayıptır. Tevfik Fikret'le dostluğu bulunan Mihri Hanım, ölümü üzerine O'nun yüzünün kalıbını almıştır. Bu, ülkemiz heykel sanatı için önemli bir adımdır.

O'nun kadınları Doğu'nun ev, hamam veya saray içindeki odalıklarından değildir...Edilgen bir yapıları yoktur-ancak baştan çıkarıcı ya da bizi tedirgin eden bir yapıya da izin vermez-. Sanatçının kadın portrelerine bakıldığında hepsinin...eğitilmiş, zengin ve güçlü kadınlar yani modern Batılı kadın tipleri olduğu söylenebilir. Bu portrelerde kucakta bebeğiyle poz veren anne imgesi yerine çağdaş bir yaklaşım içinde, bebeği, yatağında tek başına resmetmiştir. (Dolmacı, 2009: 67)

Yurttan ayrılışında İttihatçılarla olan bağlantısından doğabilecek sıkıntıların tedirginliğinin payı olduğu düşünülmektedir. İkinci kez gittiği Roma'da yaptığı Papa portresi Vatikan Müzesi'nce alınmıştır. Yurttan ayrılarak New York'ta yaşamaya başlayan sanatçı özel dersler vererek yaşamını sürdürmeye çalışmış, ömrünün son zamanlarını yoksulluk ve sıkıntı içinde geçirmiştir.

Resim 2: Mihri Müşfik, Otoportre **Resim 3:** Müfide Kadri, Otoportre

Müfide Kadri (1889-1911)

İstanbul'da doğan sanatçı saygın bir kişi olarak tanınan Kadri Bey tarafından evlat edinilmiştir. Eğitim ve öğretimini özel hocalarla tamamlamıştır. Osman Hamdi Bey tarafından yeteneği keşfedilen Müfide Kadri'ye Osman Hamdi Bey ve Prof. Valeri tarafından özel ders verilmiştir. *Resim sanatındaki üstün yeteneği, Müfide Hanımı, bu mesleğin ilk kadın öğretmenliğine götürdü. Önce Numune Mekteplerine, az sonra Süleymaniye'deki Numune-i İnas adlı kız okulunun öğretmenliğine atandı. İnas Rüşdiyesi ile İnas İdadisi'nde, resim, nakış ve musiki hocalığı yaptı.*(Toros, 1988: 20)

Bir çalışması ile Almanya'da altın madalya alan sanatçı portre, peyzaj ve natürlük konularında çalışmıştır. İzmir Resim ve Heykel Müzesi'ndeki Natürlük isimli eseri akademik bir anlatıma sahiptir. Kitap Okuyan Kız ve Dua Eden Kız resimleri ise portre ve iç mekân resimlerindeki ustalığını gözler önüne serer.

Sanatçının ilk dönem yapıtları 19. yüzyıl Fransız resminden, Barbizon ressamlarından, Corot'dan esintiler taşıyan...fotoğraf veya kartpostallarından yola çıkılarak gerçekleştirildiği düşünülebilecek yapıtlardır. Sanatçının bu çalışmaları daha çok resim tekniği ve malzeme becerilerini geliştirme yolundaki...yapıtları olarak değerlendirilebilirler.(<http://www.sanalmuze.org/retrospektif/view.php?type=1&artid=760>, 2009)

Genç yaşta ölümüne rağmen çok sayıda esere imza atmıştır. *Ölümünden sonra babası tarafından kırk kadar eseri sergilenip satılmak üzere Osmanlı Ressamlar Cemiyeti'ne verildi. 1912'de sergilenen eserlerden elde edilen gelir cemiyete bağışlandı.* (http://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCfide_Kadri, 2009) Tüberküloz nedeniyle vefat eden sanatçı için üyesi olduğu Osmanlı Ressamlar Cemiyeti üzerinde palet formu da olan kitabe şeklinde bir mezar taşı yaptırmıştır.

Vildan Gizer (1889-1974)

İstanbul'da doğan sanatçının büyükbabası izinle Kur'an'ı ilk kez yayınlayan matbaacı Osman Bey'dir. Osmanbey ilçesinin adı da sanatçının büyükbabasından gelir. Babası da ünlü bir ressam ve hattattır. Gizer'in sanata yeteneği aileden gelir.

Güzel Sanatlar Akademisi hocalarından Salvatore Valeri'den resim dersleri alan sanatçı başarılı portre çalışmalarına imza atmıştır. Sanata düşkün olan ve kendisi de resim çalışmaları yapan eşi Hikmet Bey'in görevi gereği gittikleri Viyana şehrinde resim çalışmalarına devam etmiştir. Pastel ve yağlıboya tekniklerinde çalışan Gizer'in eserleri kızlarının koleksiyonunda bulunmaktadır.

Melek (Ziya) Celal Sofu (1896-1976)

Çok yönlü olan sanatçı resim, heykel, hat gibi sanatın pek çok alanında eserler üretmiştir. İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'nde konuk öğrenci olarak eğitim alan Sofu, Nazmi Ziya Güran atölyesinde ders almıştır. Dayısı asker resamlardan olan sanatçı Alman doktor Prof. Lampe ile olan ikinci evliliği ile birlikte Münih'e yerleşmiş, burada da bir kişisel sergi (Scumacher Galerisi) açmıştır. Resim çalışmalarının yanı sıra heykel de çalışmıştır.

"TBMM'de Kadın Konuşmacı" adlı eserinin önemi, bir kadın sanatçı olarak mecliste kadın varlığının gerekliliğini ve önemini sanatı vasıtasıyla göstermesidir.

Güzel Sanatlar Akademisi'nde ve Julian Akademisi'nde dersler alan Sofu, figür, natürlük ve portre konularında çalışmıştır. Büst çalışmaları da (Salah Cimcoz, Bilinsky, Ziya Sofu) bulunmaktadır. Resim Heykel Müzesi'nde de eserleri bulunan sanatçının Fransızca ve Almanca yayınlanmış kitapları bulunmaktadır. Kamil Akdik, Türk İşlemeleri ve Şeyh Hamdullah Türkçe olarak yayımlanan kitaplarıdır. Sanatçı 1976'da Münih'te hayat veda etmiştir.

Belkıs Mustafa (1896-1925)

İstanbul'da doğan sanatçı rüştüyü bitirdikten sonra İnas Sanayi-i Nefise'de eğitim görmüştür. Sami Boyar'ın atölyesinde çalışan ve ikinci kuşak kadın sanatçılarımızdan olan sanatçı bu okuldan mezun olan ilk Türk kızdır. Devlet tarafından bursla Almanya'ya gönderilen sanatçı Berlin Güzel Sanatlar Akademisi'ni bitirmiş aynı zamanda dönemin önemli Alman empresyonist sanatçısı Lovis Corinth ile çalışmıştır. 1921 yılında yurda dönmüştür. Yurda dönüşünde ilk kez dördüncüsüne olmak üzere Galatasaray sergilerine katılmıştır. Nü, İstanbul manzaraları ve figüratif çalışmalar üretmiştir. Portre üzerine de yoğunlaşmıştır.

Resim 4: Belkıs Mustafa, kâğıt üzerine suluboya, 18x 12.5cm.

Güzel Sanatlar Kız Okulu'nun ilk öğrencilerindendi o, sekiz yıllık resim hayatı süresince dramatik portreler çalışmıştı; "İhtiyar Adam", "Peçeli Kadın" ve "Kadın" portreleri, yirmi dokuz yaşında vefat eden genç ressamın parlak kabiliyetinin ihtişamlı suretleriydi.(Güzel, 2003: 17) 1924 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tekrar Almanya'ya gönderilen sanatçı burada hayata veda etmiştir.

Emine (Dürriye) Fuat Tugay (1897-1975)

İstanbul'da doğan sanatçı önce Prof. Albert Mille'den sonra Zürih Güzel Sanatlar Okulu'nda resim eğitimi almıştır. *Tanınmış kumandan, bakan ve büyükelçilerden Mahmud Muhtar Paşa'nın kızıdır. Resim eğitimini Zürih Güzel Sanatlar Okulu'nda ve Almanya'da yaptı.*(<http://www.bilgiara.com/bilgi/tmctm-emine-fuat-tugay/>, 2009)

Ünlü elçilerimizden Ahmet Hulusi Fuat ile evlenen Emine Hanım eşinin vazifesi dolayısıyla pek çok ülke gezmiş, resim, desen ve gravürler çalışmıştır. Sanatçının İngilizce olarak yazdığı "Three Centuries (Üç yüzyıl) adlı kitabı Oxford Üniversitesi tarafından basılmıştır. Bir kökü Mısır hanedanlığına dayanan sanatçının basılan bu kitabı da *Türk ve Mısır'ın ünlü ailelerinin eski Türk konaklarındaki yaşamını gerçekçi bir görüşle yansıtmaktadır.* (Toros, 1988: 38)

Müzdan (Sait) Arel (1897-1986)

İstanbul'da doğan sanatçı İnas Sanayi-i Nefise Mektebine babası tarafından yazdırılmıştır. Burada Mihri Müşfik'ten, Sami Bey'den ve Feyhaman Bey'den ders almıştır. Okulun ilk mezunlarından. Pek çok karma ve kişisel sergiye katılan sanatçının Akbank Koleksiyonu'nda eserleri bulunmaktadır.

Güzin Duran (1898-1981)

Sanatkar bir aileden gelen sanatçı İnas Sanayi-i Nefise'de okumuş ve burada Mihri Hanım'ın atölyesinde çalışmıştır. *Daha sonra Ömer Adil Beyden ders aldı... Ahmet Haşim'den estetik, Feyhaman'dan pastel dersleri alırken, Avrupa konkurunu kazandı. Ne var ki, Sanayi- Nefise Mektebi'nin genç hocası İbrahim Feyhaman ile 19 Eylül 1922 günü evlenince, eğitimini İstanbul'da sürdürdü.*(Toros, 1988: 55)

Empresyonist üslupta eserler üreten sanatçı uzun yıllar boyunca resim öğretmenliği görevinde bulunmuştur. Karagöz oyunları konusu üzerine eğilen ve bununla bağlantılı eserler üreten sanatçının nü, natürmort ve manzara çalışmaları da yer almaktadır.

Nazlı Ecevit (1900-1985)

Asker kökenli bir ailenin çocuğu olan Ecevit İstanbul'da doğmuştur. Babası Albay Emin Bey'dir. İnas Rüştüyesini ve Darülmuallimat'ı bitirdikten sonra İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'ne girmiş, Mihri Müşfik Hanım ve Ömer Adil Bey'in öğrencisi olmuştur. İbrahim Çallı ve Feyhaman Duran'dan da dersler almıştır. Yurdun çeşitli yerlerinde (İstanbul, Kastamonu, Bolu, İzmit) öğretmenlik de yapan Ecevit, Anadolu insanını ve köy yaşantısını konu edinen çalışmalara imza atmıştır. Bülent Ecevit'in annesi olan sanatçı Güzel Sanatlar Birliği'ne girmiş, bu birliğin ortak sergilerine resim vermiş, yönetiminde görev almıştır. Sanatçı, çok sayıda kişisel ve karma sergi açmıştır. Ankara'da ilk sergisini Amerikan Kültür Merkezi'nde açmıştır. Uluslararası Kadın Kulübü'nün Paris'te düzenlemiş olduğu bir sergiye katılmıştır.

Resim 5: Nazlı Ecevit, Kerşman'ın Portresi, 138x100.5 cm.

Manzara, figür, portre, natürmort gibi pek çok alanda eser veren sanatçı akademik ve izlenimci eğilimi kaynaştıran sanatçılardandır. "Doğanın mevsim değişikliklerine bağlı görüntüleri, Nazlı Ecevit'in resimlerinde izlenimciliğin biraz da formüle edilmiş bir yansıması olarak karşımıza çıkar. Ama sanatçıyı yalnızca bir manzara ressamı olarak görmemek gerekir: Portrelerinde daha kişisel bir anlatım yakalamayı başarmıştır. (<http://www.edebiyatsanat.com/turk-ressamlari/1228-nazli-ecevit.html>, 2009) Kerime Salahor'un, eşi Fahri Ecevit'in ve oğlu Bülent Ecevit'in, Şeref Akdik'in, Güzin Duran'ın, Leman Alp ve Fatma Adalan'ın portrelerini de çalışmıştır.

Fahr el Nissa (Şakir) Zeid (1901-1991)

Sanatçı İstanbul'da doğmuştur. Dame de Sion'dan sonra Sanayi-i Nefise'de başladığı eğitime Paris Ranson Akademisi'nde devam etmiştir. Dönüşte İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde Namık İsmail ile çalışan Zeid D grubu üyesidir. 1933 yılında altı sanatçı tarafından kurulan D grubu Narmanlı Han'daki ilk sergilerinden sonra gruba katılan yeni sanatçılarla gittikçe genişlemiştir. On yılın sonunda sayıları on dörde ulaşan sanatçıların içinde kadın sanatçılarımızdan Fahr el Nissa Zeid ve Eren Eyüboğlu da vardır. D grubunun 11. sergisinde görülen Zeid gruba 1942 yılında katılmıştır. Natürmort ve portrelerin yanı sıra bir dönem tual üzerinde bölünmüş parçaların renklendirilmesine dayalı soyut anlayışta çalışmalar üretmiştir.

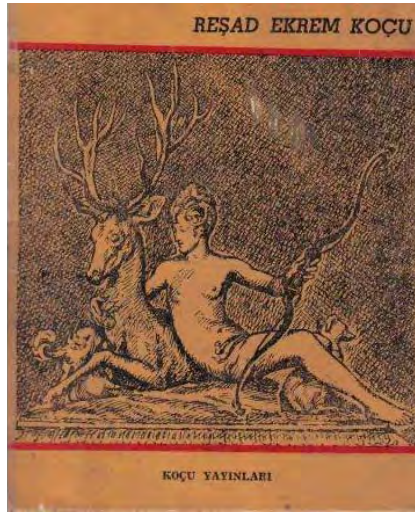

Sanatçı, İzzet Melih'le evliliğinden olan Nejat Devrim'in annesi, Aliye Berger ve Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın kardeşidir. Ürdünlü emirlerden Zeyit'le evlenerek Londra'ya giden, eşinin ölümünden sonra Paris'e yerleşen Fahrünnisa, Londra, New York, Zürich, Brüksel, Dublin, Bristol gibi Avrupa şehirlerinde sergiler açmıştır. Paris'te Katia Granof galerisinde 1972'de açtığı sergide, tavuk kemiklerini kullanarak düzenlediği resimle heykel arası nesnelere vazgeçip anıtsal çapta figür ve portrelere yöneldiği görülüyor. (Berk ve Özsezgin, 1983: 65)

Resim 6: Fahr el Nissa Zeid, Büyükdere, 60x28 cm., 1946

1948'de Paris'e yerleşmiş ve orada soyut çalışmalara başlamıştır. Heyecan ve coşkunun hissedildiği serbest fırça darbeleriyle lirik soyutlama tarzında eserler üretmiştir. 1964'de Ankara Hitit Müzesi'nde geniş kapsamlı bir sergi açmıştır. Sanatçının yurt içinde ve dışında müzelerde ve çeşitli koleksiyonlarda eserleri bulunmaktadır.

Sabiha Bozcalı (1903-1998)

Küçük yaşta resme meraklı olan sanatçı Ali Sami Boyar'dan resim dersleri, özel öğretmenlerden Almanca, Fransızca ve İtalyanca dersler almıştır. Genç yaşta Almanya'ya gitmiş, Münih'te beş yıl kaldıktan sonra Paris ve Roma'da da

bulunmuştur. Münih'te Karl Kapsar ile çalışmıştır. Paris'te Paul Signac ile çalışan Bozcalı, ailenin portrelerini de resimlemiştir. Ardından Roma'da Giorgio de Chirico'nun yanında çalışmıştır. Karakalem, yağlıboya, suluboya ve pastel gibi resim sanatının pek çok tekniği ile eserler üreten sanatçı Reşat Ekrem Koçu'nun editörlüğünü yaptığı İstanbul Ansiklopedisi için illüstratif eserler üretmiştir. Mısır'da saray duvarı süslemesinde ve Roma'da çalışmıştır.

Resim 7: Sabiha Bozcalı, Kitap illüstrasyonu, Basım yılı 1963

Yurt Gezileri kapsamında Zonguldak'a giden Bozcalı "*Kozlu Elektrik Santrali, Skip Tesisatı, Karabük Demir Çelik Fabrikası, Asansör (İncir Harmam), Asansör Makinası, Sömikök Makinası, Varagel, Sömikök Fabrikası, Demir Çelik Fabrikası*"nı çalışmıştır.(Giray, 1995: 37) Portre, manzara, tarihi köşkler ve natüremort konularını tercih eden Bozcalı 1922-1923 yıllarında Galatasaray sergilerine desenleriyle katılmıştır.

Aliye Berger (1903-1974)

Fahrünnisa Zeyd'in kız kardeşi, Fûraya Koral ile Nejat Devrim'in teyzesi olan Berger Notre Dame de Sion mezunudur. 1935-1939 yılları arasında Berlin ve Paris'te kalarak burada sanat hareketlerini izlemiştir. Macaristan'da halk ayaklanmasına katıldığı için kaçarak Türkiye'ye sığınan ve evlerinde müzik dersi vermeye gelen Carl Berger'le evlenmiş ancak eşinin ölümüyle yıkılan sanatçı Londra'ya gitmiştir. Burada John Buckland Wright'in atölyesinde gravür çalışmıştır. Sanatçı, gravür çalışmalarında değişik malzemelerin doku etkisinden yararlanmıştır. *Daha çok baskı tekniği ile çalışan sanatçı, teknik sorunları ustalıklı çözümlenme çabasıdadır.*(Erbil ve Karatay, 1974: 124)

Dışavurumcu anlayışta baskılar yapmış olan Berger, yurda döndükten sonra 1951'de ilk kişisel sergisini açmıştır. 1954'te Uluslararası Sanat Eleştirmenleri Derneği'nin (Aica) İstanbul'da toplanan kongresi nedeniyle yapılan ve jüride üç yabancı sanat tarihçisinin de bulunduğu Yapı Kredi Bankası'nın düzenlediği yarışmada "Güneş" adlı çalışması ile birincilik, 1955'te de II. Tahran Bienali'nde ikincilik almıştır.

Hale (Salih) Asaf (1905-1938)

Büyükbabası Sultan Abdülhamit'in yaverlerinden Asaf paşa, babası 2. Abdülhamit döneminin temyiz reisi Salih beydir. İngilizce, Rumca, Fransızca ve İtalyanca bilen Hale Asaf, İstanbul'da doğmuştur. Notre Dame de Sion Fransız Okulu'nda okumuş, teyzesi Mihri Müşfik Hanım'dan ve Namık İsmail'den resim dersleri almıştır. Daha sonra Berlin Güzel Sanatlar Akademisi'nde Kampf Arthur ile çalışmış, parasal sıkıntılar nedeniyle yurda dönmüştür.

Resim 8: Hale Asaf, otoportre

1924'de başladığı İnas Sanayi-i Nefise'de Ömer Adil Bey ve Feyhaman Duran'dan, 1927'de Paris'te Andre Lhote'dan ders almıştır. Milli Eğitim bursu ile Paris'e gitmiştir. Bir dönem Roma'ya teyzesi Mihri Hanım'ın yanına geçmiştir. 1928'de yurda dönen sanatçı, Bursa'da öğretmenlik yapmaya başlamıştır. Yurda dönüşünde İsmail Hakkı

Oygar ile kısa süren bir evlilik gerçekleştirir. 1929 yılında kurulan Müstakil Ressamlar ve Heykelturaşlar Birliği'nin üyesi olan Asaf grup ile ilk sergisini Ankara Etnografya Müzesi'nde açmıştır. Bu sergide altı adet portre ve manzara çalışmasını sergilemiştir. İkinci sergileri ise 1931 yılında Çağaloğlu Türk Ocağı'nda açılmıştır. Asaf grubun tek kadın sanatçısıydı.

1931 yılında tekrar Paris'e giden Asaf, Paris Jeune Europe galerisinde çalışmıştır. Burada Antonio Aniante ile tanışan sanatçı onunla galeriyi yönetmiştir. Sanatçı Aniante'nin Atatürk hakkında kitap yazmasına vesile olmuş ve kitap Asaf'a ithaf edilmiştir. Sanatçı, Paris'te, 1932 yılında Genç Avrupa Resim Sergisi'ne, Tuileries Sergisi'ne, 1935'de Société des Artistes Independants'ın Sonbahar Sergisi'ne katılmıştır. 1925 yılından itibaren babasının adı Salih'in yerine dedesinin adı Asaf'ı kullanmaya başlamıştır. *Otuz üç yaşında Paris'te ölen Hale'de, Arseven'in belirttiği gibi Raoul Dufy ve Henri Matisse esintileri görülür.*(Berk ve Özsezgin, 1983: 51) Kuvvetli bir desene sahip olan sanatçı portre ve figür ağırlıklı çalışmıştır. *Konu onun için de bir araçtır fakat duygudan yalıtılmış değildir. Onun sanatında, tuvale yansıtılan kişinin seçiminde öznellik bulunmakta ve öznelliğe, tuvale nasıl yansıtılacağı, planların nasıl bölümleneceği, hangi renklerin kullanılacağı gibi, plastik açıdan değerlendirilmeye ilişkin sorunlar eklenmektedir.*(Pelvanoğlu, 2007: 133) Sanatçının pek çok yapıtı Fransa'da kalmış, Asaf erken yaşta Paris'te hayata veda etmiştir.

Şükriye Dikmen (1918-2000)

İstanbul'da doğan sanatçı Akademi'de Zeki Kocamemi, Nurullah Berk ve Cemal Tollu atölyelerinde resim eğitimini almıştır. Mezun olduktan sonra Paris'e giden sanatçı orada Leger, Singier ve Chastel ile çalışmıştır. *Aynı zamanda devam ettiği Ecole de Louvre'un Sanat Tarihi Bölümü'nü 1953 yılında bitirdi. 1957'de Edinburgh Festivali'ne, 1961'de 6. Sao-Paulo Bienali'ne, 1962'de Paris, Brüksel ve Viyana'da açılan Çağdaş Türk Sanatı sergilerine katıldı.* (Giray, 2007: 254) 1954'de İstanbul'da kişisel sergi açan sanatçı, kadın ve çiçek temaları üzerinde çalışmıştır. Çalışmalarında Matisse'in yalınlığı ve Modigliani'nin kadın figürlerinin izleri görülür.

Resim 9: Şükriye Dikmen, portre, 59 x 51.5 cm.

Kadın ressamlarımız arasında üsluplaştırılmış, şematik bir deseni örten düz, gölgesiz, uyumlu renkleriyle kendine özgü bir üslubun başarılı temsilcisi olan Şükriye Dikmen (1918) biçimlerine anıtsal bir sadelik verir. O, daha çok, tek figürün, özellikle kadın ve genç kız portrecisidir. ...sınırları belli, iri gözlü, minyatürleri, Japon estampalarını hatırlatan kadın başları...ince boyunları, kavuşturulmuş elleriyle Şükriye Dikmen'in kadın figürleri, tartışılmaz bir kişiliğin ürünleridir.(Berk ve Turani, 1981: 123) Desene ağırlık veren anıtsal bir anlatımı vardır.

Şükriye Dikmen'in kardeşi Tiraşe Dikmen Leopold Levy atölyesinde çalışmış, bir dönem soyut daha sonra sürrealist çalışmalara imza atmıştır.

Maide Arel (1907-1997)

Aslen Ermeni asıllı olan sanatçı Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun olmuştur. Paris Andre Lhote, Leger ve Metzinger atölyesinde eğitim almıştır. Lhote'un üslubunda geometrik düzenlemeli, kübist eserler vermiştir. "*Figüre dayalı, yerel konulu geometrik stilizasyonlar yapmıştır. Paris'te iken "Arte Moderne" müzesinde açılan "Clup International Feminen" yıllık sergisinde "Türk Hamamı" resmi ile bronz madalya alır.*(Azeri, 10.12.2009) Sanatçı, ressam Şemsi Arel ile evlenmiştir. Yurt dışında karma sergilere katılan sanatçı 1951 yılında ilk kişisel sergisini İstanbul'da açmıştır.

Eren Eyüboğlu/Ernestin Letoni (1907-1988)

Romaya'nın Yaş kentinde dünyaya gelen sanatçı önce Yaş Güzel Sanatlar Akademisi'nde ve sonra Fransa Julian Akademisi Andre Lhote atölyesinde resim eğitimi almıştır. Paris'te Bedri Rahmi Eyüboğlu ile tanışarak onunla evlenmiştir. İlk sergisini 1933 yılında Paris'te açmıştır. *İki resim sanatçısı eş olarak yaşamlarını sürdürmeye başladıkları Türkiye'nin dört bir yanını dolaşarak Anadolu insanının yaşam biçimini tuvallerine folklorik özellikleri plastik öğelerle birleştirerek yansıttı. Bedri Rahmi Eyüboğlu ile birlikte D Grubu'na katıldı. Topluluğun etkinliklerinde önemli rol üstlenen sanatçı resimlerinde soyutlamacı ve Ekspresyonist görüşü ile Anadolu insanına ve doğal yaşama yönelik konular işledi.* (http://tr.wikipedia.org/wiki/Eren_Ey%C3%BCbo%C4%9Flu, 2009) Eren Eyüboğlu da Anadolu kültürünü yansıtan tüm öğeleri resmine konu yapmıştır. Eşine göre daha anıtsal bir anlatıma sahiptir. Parlak renklerle çalışan sanatçı mozaik tekniğinde de çalışmalar üretmiştir. Portre ve natüremort konularında da eserler veren sanatçı bir süre non figüratif çalışmalar üretmiştir.

Resimlerinin yanı sıra Ankara Etibank, 4. Levent Mahallesi konut duvarları, Ankara Çocuk Hastanesi, Hacettepe Hastanesi, İstanbul Manifaturacılar Çarşısı, Cerrahpaşa Hastanesi, Haydarpaşa Göğüs Hastalıkları Hastanesi için mozaik çalışmaları üretmiştir.

Bedia Güleriyüz (1908-1991)

Hat sanatına ilgi duymuş bir babanın kızı olan sanatçı, İnas Sanayi-i Nefise'de Feyhaman Duran'dan resim dersleri almış, buradan mezun olmuştur. Doğaya bağlı bir sanatçıdır. İzlenimci anlayışta çalışmalar üretmiştir. *Berlin'de iki yıl Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğrenim gördü ve bir yıl kadar New York'ta incelemeler yaptı...Bir açık hava ressamı olup bütün eserlerine doğada başladı ve orada bitirdi. Resmi ve özel birçok koleksiyonda eserleri bulunmaktadır.*(Giray, 2007: 188) Ressam Mehmet Güleriyüz'ün halası olan sanatçı Berlin'de Arthur Kampf ile çalışmıştır. Sanatçı, Nazlı Ecevit gibi Güzel Sanatlar Birliği'nin son yıllarındaki sergilerinde yer almıştır.

Fürumet Tektaş (1912-1961)

Diplomat bir babanın kızı olan sanatçı *Cumhuriyet'in ilk Roma büyükelçisi Suat Davaz'ın kızıdır. Roma Villa Medicis Akademisi ve Via Margutta'daki İngiliz Akademisinde resim eğitimi sürdürür. Paris'te Grande Chaumière ve André Lhote atölyelerinde babasının Paris büyükelçiliği sırasında 5 yıl çalışır.*(Azeri, 20.08.2009) Fürumet Tektaş ilk Flarmoni Derneği'ni kurmuş ve galeri açmıştır. Daha çok portre çalışmaları ve birkaç natüremort çalışması bulunmaktadır.

Leyla Gamsız (1921-)

İstanbul'da doğan sanatçı resme yatkınlığı nedeniyle Sivas Lisesi'nde Eşref Üren tarafından akademiye yönlendirilmiştir ancak bazı sebeplerden dolayı Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'ne girmiştir. Burayı bitirdikten sonra 1942'de Akademi'de Bedri Rahmi Eyüboğlu atölyesinde eğitim görmüştür. Onlar grubunun kurucuları içerisinde yer alır. Çalışmalarında deformasyona yer verir. *İlk kişisel sergisini İstanbul'da Fransız Konsolosluğu'nda açtı. Fransız Hükümeti'nden aldığı bir burs ile Paris'e giderek Andre Lhote atölyesinde çalıştı. 1987'de 11. Sedat Simavi Vakfı Görsel Sanatlar Ödülü'nü kazanan sanatçının resimlerinde renge ağırlık veren, içten ve kararlı bir üslup görülür.*(Giray, 2007: 320) Figüratif olarak nitelendirilebileceğimiz sanatçının eserlerinde yalın ve ayrıntısız ele alınmış nüel çoğunluktadır.

Sanat dünyamıza katkıda bulunan diğer iki önemli kadın sanatçı Semiha Berksoy ve Melahat Ekinci'dir. Hem opera sanatçısı hem de ressam olan Semiha Berksoy (1910-2004) ressam bir anne ile şair bir babanın kızıdır. Sanatçı aynı zamanda Güzel Sanatlar Akademisi Namık İsmail atölyesinde eğitim görmüştür.1913 doğumlu Melahat Ekinci ise Güzel Sanatlar Akademisindeki eğitimini 1932'de tamamlamıştır. Manzara ve portre konuları üzerinde çalışan sanatçının çeşitli koleksiyonlarda eserleri bulunmaktadır.

SONUÇ

Osmanlı'nın yenilgiler sonrasında güç kaybetmesi ile gözler batıya çevrilmiş, değişim ve arayış hareketleri başlamıştır. Kurumsal olarak; Mühendishane-i Berr-i Hümayun ve Mühendishane-i Bahri Hümayun programlarına ilk kez resim dersi konmuş, ilk kız rüştiyesi ve Darülmualimat (kız öğretmen okulu) açılmış, yayımlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile eğitim batılılaşmış, 1914 İnas Sanayi- i Nefise açılmış, darülfünuna (üniversiteye) kız öğrenci alınmaya başlanmıştır.

Tanzimat'la başlayan ve II. Meşrutiyet'le devam eden modernleşme sürecinde devrin önde gelen ailelerinin kızları resim sanatına ilgi duymaya başlamışlardır. Kimi sarayın sanatçısından, kimi başka sanatçılardan özel dersler alarak, yurt dışına eğitime giderek ya da İnas Sanayi-i Nefise'de eğitim görerek bu ilgilerini bir yaşam biçimine dönüştürmüşlerdir. Çoğu üst düzey devlet görevlisi olan ailelerin çocuklarında görülen bu ilgi sayesinde ki ülkemizde batılı anlamda kadın sanatçılarımız yetişebilmiştir.

İlk dönemler natüralist bir anlayışla ancak ilerleyen dönemlerde değişik üsluplarda ve konularda eser veren kadın sanatçılarımızın çoğunun özellikle otoportre ve natüremort, figür, manzara üzerine çalışmış olduklarını görürüz. Hale Asaf'ın oto portresinde olduğu gibi meydan okur ve kendinden emin bakışlarla kadının sanatta var olduğunu gösteren kadın sanatçılar bunu batılılaşma yani geçiş döneminin zor koşulları altında başarmışlardır. İçlerinde çeşitli imkânlarla yurt dışına gidebilen bazıları orada birikimlerini artırmış, sergilere katılarak ülkemizi temsil etmişlerdir.

Gittikçe kan kaybeden bir ülkenin hayatta kalma çabasının sürdüğü ve cephelerde savaşların yapıldığı dönemlerde bile kadın sanatçılarımız resim çalışmaya devam etmişlerdir. İnas Sanayi-i Nefise tam da bu yılda; 1914'de açılmıştır. Kurulmakta olan Cumhuriyetimizin bağımsızlık temelleri üzerinde sanat ve bilim ile yükseleceğinin bilincinde olan kadın sanatçılarımız paylarına düşen görevleri yerine getirmişlerdir.

Kadın sanatçılarımızdan bazıları çeşitli ülkelerden, Levy, Karl Kapsar, John Buckland Wright, Kampf Arthur, Leger, Singier gibi isim yapmış sanatçılardan sanat eğitimi almışlardır. Aralarında Sabiha Bozcalı gibi birkaç dil bilen, Meleke Celala Sofu, Emine Fuat Tugay gibi resimlerinin yanı sıra kültür dünyasına yazılarıyla katkıda bulunan kadın sanatçılarımız da vardır. Ülkemizde düzenlenen karma ve kişisel sergilerle eserlerini paylaşan sanatçılarımız zamanla oluşturulan sanat gruplarına da katılmışlardır.

Ülkemiz sanat eğitiminde de eğitimci olarak görevler üstlenen kadın sanatçılarımızdan bazıları yurdun çeşitli yerlerinde resim eğitimi vermişlerdir. Yaşamları ve çalışmaları hakkında bilgiler sunulan döneminin öncü kadın sanatçıları her alanda olduğu gibi sanat alanında da duyarlılık, yetenek ve bilgilerini göstererek sonraki kuşaklara önderlik etmişler, onlara gidecekleri yolda takip edip örnek alabilecekleri izler bırakmışlardır.

KAYNAKÇA:

- BERK, N. ve ÖZSEZGİN, K. (1983). **Cumhuriyet Dönemi Türk Resmi**. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Genel Yayın no: 248. Cum. Dizisi:11.
- BERK, N. ve TURANİ, A. (1981). **Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı**. İstanbul: Tıglat Yayınları. C: 2.
- DOĞRAMACI, E. (1989). **Türkiye’de Kadının Dünü ve Bugünü**. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- DOLMACI, S. (2009). “Sanat Tarihinde Tutkularıyla Anarşist Bir Kadın: Mihri Müşfik”, **Artist Modern**, 01/96: 64–67.
- ERBİL, D ve KARATAY, Y. (1974). “Elli Yıllık Türk Resmi”, **Akademi Mimarlık ve Sanat**, 8: 71–129.
- GİRAY, K. (2007). **Türk Resim Sanatının Bir Asırlık Öyküsü**. Kadir Has Üniversitesi Rezan Has Müzesi. İstanbul: Seçil Ofset.
- KURNAZ, Ş. (1991). **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını**. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları. Bilim Serisi No: 4.
- GİRAY, K. (1993). “Görsel Sanatlarda Kadın Sanatçılar ve Sorunları”, **Türkiye’de Sanat**, 10: 40–47.
- GİRAY, K. (1995). “Yurdu Gezen Türk Ressamları I 1939–1944 Yurt Sergileri”, **Türkiye’de Sanat**, 18: 34–37.
- GÜZEL, A. (2003). “Resim Kadına Hep Yakıştı”, **Milliyet Sanat**, 528: 16–17.
- GÜZELHAN, Ç. (2005). “Başka Açından Türkiye’de Resim”, **Türkiye’de Sanat**, 68: 42–47.
- PELVANOĞLU, B. (2004). “D Grubunun abecesi”, **Milliyet Sanat**, 539: 30–32.
- PELVANOĞLU, B. (2007) **Hale Asaf Türk Resim Sanatında Bir Dönüm Noktası**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- TANSUĞ, S. (1999). **Çağdaş Türk Sanatı**. İstanbul: Remzi Kitabevi. 5. Basım.
- TOROS, T. (1988). **İlk Kadın Ressamlarımız**. İstanbul: Ak Yayınları Sanat Kitapları Serisi: 12-1.
- YAMAN, Y. Z. (1996). “Modernizmin Siyasal/İdeolojik Söylemi Olarak Resimde Köylü/Çiftçi İzleği(1)”, **Türkiye’de Sanat**, 22: 29–37.

İnternet Kaynakları:

- AZERİ Nazan, http://www.look-art.com/bilim_felsefe_sanat/2009/kadin-ressamlar-nazan-azeri.html, Erişim Tarihi: 20.08.2009.
- AZERİ Nazan, www.sanatergi.com/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=89, Erişim Tarihi: 10.12.2009.
- ERGÜN Mustafa, “Batılılaşma Dönemi Osmanlı Eğitim Sisteminin Gelişimine Mukayeseli Bir Bakış”, Osmanlı Dünyasında Bilim ve Eğitim Milletlerarası Kongresi İstanbul 1999, Türkiye Sanal Eğitim Bilimleri Kütüphanesi, <http://www.egitim.aku.edu.tr/ergun1.htm>, Erişim Tarihi: 25.08.2009.
- ERTEN Oğuz, <http://lebriz.com/pages/lst.aspx?lang=TR§ionID=9&articleID=380&bhcp=1>, Erişim Tarihi: 21.08.2009.
- <http://www.bilgiara.com/bilgi/tmctm-emine-fuat-tugay/>, Erişim Tarihi: 21.10.2009.
- <http://www.edebiyatsanat.com/turk-ressamlari/1228-nazli-ecevit.html>, Erişim Tarihi: 26.08.2009.
- http://www.istkadinressamlar.com/tr/Mihri_Musfik_Hanim_Eserleri.aspx, Erişim Tarihi: 22.08.2009.
- <http://www.sanalmuze.org/retrospektif/view.php?type=1&artid=760>, Erişim Tarihi: 14.10.2009.
- http://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCfide_Kadri, Erişim Tarihi: 04.10.2009.
- http://tr.wikipedia.org/wiki/Eren_Ey%C3%BCbo%C4%9Flu, Erişim Tarihi: 21.08.2009.